

REFERENCE LIST

1. Valetska R.O. Fundamentals of Valeology: Guide. – Lutsk, 2007. – p. 348 – (Medical science. Health).
2. Lukashchuk-Fedyk S.V. Healthy Lifestyle as a High-Priority Way of Reproductive Culture Development. Education Problems: Scientific-Methodological Collection - Kyiv Institute of Innovative Technologies and Education Content, 2006. – №48. – p. 161-167.
3. Orzhekhovska V.M. Preventive Pedagogy: Scientific-Methodological Guide/ Institute of Problems of Upbringing, APS of Ukraine. – Izmail, 2006. – 263 p.
4. SamoiloVA N.V. Students' Valeological Competence Development While Studying Basics of Safety Measures in Life: author's abstract from Ph.D thesis in Pedagogical Science – Kharkiv, 2011. – 19 p.
5. Shevchuk O.A. Valeological Knowledge System Development While In Process of Health Fundamentals Training Among the Middle School Pupils: author's abstract from Ph.D thesis in Pedagogical Science – Kharkiv, 2011. – 20 p.

IMPRESSUM

Volodymyr Skorokhod – Chairman of Biomedical Principles and Physical Rehabilitation, Ph.D in Medical Science, Prof.

Areas of expertise: demographics, valeology, rehabilitation.

Tetyana Rudenko – assistant professor of Biomedical Principles and Physical Rehabilitation, Ph.D in Pedagogical Sciences.

Areas of expertise: development of youth's healthy lifestyle.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОЛЕКТИВНОГО СПОСОБУ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Алла КІКТЄВА, Степан ВЕЛИЧКО

У статті розглядається можливість реалізації технологій колективного способу навчання. Наводяться конкретні приклади ефективного використання зазначеної технології у навчально-виховному процесі.

Ключові слова: навчання фізики, технологія колективного навчання, експериментальні завдання.

The article deals with the feasibility of technology collective mode of learning. We give specific examples of the effective use of this technology in the educational process.

Keywords: teaching physics, technology collaborative learning, experimental task.

Актуальність проблеми. У сучасних умовах розвитку технологій різних типів та способів навчання завдання вчителя полягає в тому, щоб закласти в основу навчальної діяльності школярів та стимулювати і розвивати наукове розуміння процесів та явищ навколишнього середовища.

Для досягнення цілісності системи навчально-пізнавальної діяльності на уроках фізики використовують фронтальну, індивідуальну та колективну роботу учнів, що одночасно і поєднує різні види робіт учнів, і разом з тим стає загальним надбанням у досвіді, бо за цих обставин колективний вид

пізнавальної діяльності вдало компенсує більшість недоліків фронтальної та індивідуальної роботи учнів.

Відтак, колективну навчальну діяльність слід розглядати як форму організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем і в співпраці з учнями [1].

Роль учителя в процесі колективної навчальної діяльності є опосередкованою по відношенню до кожного учня, а проявляється ця роль через підбір актуальних завдань, які він пропонує групі для спрямування діяльності учнів. Взаємостосунки вчитель-учні набувають характеру співпраці, оскільки вчитель все-таки безпосередньо керує роботою кожної групи, а у випадку виникнення труднощів та звернення за допомогою, він змушений втручатися в процес виконання завдання й орієнтувати учнів у подальших діях з метою опанування змісту матеріалу. Даний вид навчальної діяльності стає спільним. Колективна навчальна діяльність, на відміну від фронтальної та індивідуальної, не відокремлює учнів один від одного, а навпаки, задовольняє потребу та прагнення до спілкування, співпраці.

На психологічному рівні учням здебільшого набагато складніше звертатись за допомогою до вчителя, ніж до однокласників. Тому колективна праця стимулює взаємодопомогу між різними суб'єктами конкретного класного колективу.

Психологи, які займались психолого-педагогічними дослідженнями такого виду навчальної діяльності, як колективна, вважають, що вона сприяє:

- 1- активізації й результативності навчання школярів;
- 2- вихованню гуманних стосунків між членами колективу, їхній самостійності;
- 3- умінню доводити і відстоювати свою точку зору;
- 4- прислуховуватись до думки товаришів, культурі ведення діалогу, оцінювати думку товариша, відповідальності за результати своєї діяльності у співставленні із думкою всього колективу.

Аналіз досліджень. Висновки про те, що колективна праця під час уроку створює умови формування позитивної мотивації учіння школярів зробили і такі відомі дидактик, як: Х. Й. Лійметс, К. Ф. Нор, Н. А. Побірченко, О. Я. Савченко, І. М. Чередов та інші. Зокрема, на думку В. В. Виноградової та В. В. Дусавицького спільна робота в мікрогрупах сприяє доброзичливої і товариської атмосфери на уроці. Тому **метою** даної статті є перевірка теорії про активізацію діяльності всіх без винятку учасників колективної форми роботи.

Психологи стверджують, що «одна з найважливіших характеристик людини в групі полягає в тому, що вона звертається до своєї групи як до джерела орієнтації у навколишній дійсності» [3]. При цьому під час участі у процесі такої спільної колективної діяльності учнів показують високі

результати опанування навчальним матеріалом з фізики, глибокого формування вмінь і навичок. Пояснюється це тим, що «в цій роботі слабкі учні виконують за обсягом будь-яких вправ на 20 – 30 % більше, ніж у фронтальній роботі. Колективна форма роботи сприяє також організації більш ритмічної діяльності кожного учня» [5].

Разом з тим дуже важливу роль відіграє колективна робота у досягненні виховної функції навчання. У груповій навчальній діяльності формується колективізм, моральні, гуманні якості особистості [6]. Досить важливим у формуванні цих якостей є процес організації колективної роботи, адже вчителю слід завчасно продумати теми завдань для кожної групи, організувати процес оволодіння знаннями кожної ланки, розподілити функції між учасниками, достатньо продумати і реалізувати контроль, а також взаємодопомогу та взаємоконтроль у кожній групі і в цілому класі.

До того ж, колективна навчальна діяльність виконує організаційну функцію. Її сутність полягає в тому, що учні вчаться самостійно розподіляти обов'язки, вчаться спілкуватися один з одним, обговорювати і розв'язувати навчальні проблеми, а інколи і навіть конфлікти, що виникають у процесі спільної діяльності. І це дуже важливо, бо в колективній роботі школяр бере на себе функції вчителя і виконує властиві дорослим людям види діяльності [4;6].

Отже, зазначимо переваги колективної форми навчальної діяльності в порівнянні з іншими способами організації навчального процесу. Ці переваги зводяться до наступного:

- 1) за однаковий проміжок часу обсяг виконаної роботи набагато більший;
- 2) результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь підвищується;
- 3) формуються навички співпрацювати, взаємоповаги і взаємодопомоги;
- 4) розвиваються гуманні стосунки між дітьми;
- 5) розвивається вміння самостійної організації навчально-пізнавальної діяльності (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль).

Узагальнення наших досліджень великої кількості науково-методичних праць показують, що для ефективного проведення колективних видів роботи варто дотримуватися таких вимог: по-перше, дуже важливо методично обґрунтовано обирати той чи інший вид колективної навчальної роботи на конкретному уроці, що визначається метою уроку, особливостями матеріалу, який вивчається і пропонується для колективного його опанування; по-друге, слід, правильно формувати групи, аби до кожної групи входили учні з різним рівнем і попередньої підготовки та учні, що уже уміють самостійно працювати; по-третє, варто детально продумувати структуру уроку з використанням колективних форм навчальної діяльності; по-четверте, досить вагомим і важливим аспектом для вчителя є необхідність постійно займатися

розробкою інструкцій, порад і рекомендацій, які керуватимуть роботою учнів, і таку роботу слід виконувати якісно, з урахуванням психолого-педагогічних основ з організації навчальної діяльності учнів відповідного шкільного віку; по-п'яте важливо контролювати кількість власної наданої допомоги групам у процесі роботи; по-шосте, вагомим моментом є постійно вчити школярів співпрацювати під час виконання групових завдань.

Дослідження О. Г. Ярошенко в галузі методики навчання природничих дисциплін свідчить про те, що колективну навчальну діяльність школярів можна застосовувати на всіх етапах процесу навчання. Проте на етапах первинного сприйняття нового матеріалу належний рівень цієї діяльності досягається лише за умови, що всі учні класу характеризуються високим та середнім рівнем навчальних можливостей, добре володіють навичками самостійної роботи і виявляють велику працездатність [2].

Маємо при цьому наголосити при цьому, що метою технології колективного навчання є розвиток учня, як суб'єкта навчальної діяльності. Тому саме для цього визначимо завдання колективної навчальної діяльності:

- навчати учнів співпрацювати одне з одним під час виконання колективних завдань;
- стимулювати моральні переживання взаємного навчання, зацікавленості в успіхові товариша;
- формувати комунікативні вміння школярів;
- формувати рефлексивні компоненти навчальної діяльності: цілеспрямованість, планування, контроль, оцінку коригування власних навчальних досягнень;
- поєднувати фронтальну, індивідуальну та колективну форми навчальної діяльності.

Ми виходимо з того, що технологія колективної навчальної діяльності тісно пов'язана з груповою, а тому базується на таких основних положеннях: необхідно навчати школярів прийомів ділової співпраці; забезпечувати спеціальний добір дітей у групи; актуалізувати активність кожної групи в цілому і кожного учня, зокрема плануючи і реалізуючи технологію колективного навчання, поєднувати всі форми навчальної діяльності школярів на занятті.

Тут варто підкреслити, що оптимальний розмір групи як функціональної системи не визначається її психологічними властивостями, а зумовлюється конкретним змістом предметної діяльності та факторами, що мають соціальну природу [1;3].

Успіх у свідомому опануванні основами фізики згідно шкільної програми залежить від творчої активності учня на уроці, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, вміння спілкуватися з товаришами та вчителем.

Тому навчальний процес потрібно будувати таким чином, щоб заохочувати учнів до самостійної творчої діяльності, метою якої є засвоєння

нових знань та їхнє успішне застосування на практиці. Під час проведення лабораторних та дослідницьких робіт, спостереження, при розв'язуванні експериментальних та якісних задач, доцільно використовувати елементи розвивального навчання, яке може бути побудованим на таких завданнях:

Завдання 1. Визначити стійке положення бруска, при якому його тиск на поверхню стола буде найбільшим. Обчислити цей тиск.

Картка – завдання, що додається, має такий зміст

№ етапу	Кількість учасників	Вид завдання
1	Усі	Вибрати потрібне положення бруска
2	1	Виміряти довжину та ширину основи бруска: $a = _м$; $b = _м$
3	1	Обчислити площу основи $S = _м^2$
4	2	Виміряти масу бруска $_кг$
5	1	Обчислити вагу бруска $_Н$
6	1	Обчислити найбільший тиск $_Па$

Завдання 2. Знайти густину бруска, що має форму прямокутного паралелепіпеда.

Прилади та матеріали: брусок з набору «Набір із 20 брусків», лінійка, важільні терези, таблиця «густина речовини».

Картка - завдання

№ етапу	Кількість учасників	Вид завдання
1	Усі	Виміряти масу бруска: $_кг$
2	1	Виміряти розміри бруска: $a = _м$, $b = _м$, $c = _м$
3	1	Обчислити об'єм бруска $V = _м^3$
4	2	Обчислити густину речовини, з якої виготовлений брусок
5	1	За таблицею встановити речовину за обчисленим значенням густини

Одним із шляхів активізації розумової діяльності учнів під час навчання є застосування на уроках колективної форми роботи .

Вчитель чітко, доступно пояснює навчальний матеріал, забезпечує результативність занять ефективним застосуванням комп'ютерної техніки, використанням індивідуальних та колективних форм роботи, проведенням нестандартних занять, в тому числі уроків проектів, конференцій, досліджень, екскурсій.

Все це формує в учнів активну життєву позицію, уміння шукати правильне рішення у конкретних життєвих ситуаціях, а отримані знання з фізики та навички сприяють інтелектуальному розвитку особистості.

В умовах реального навчально-виховного процесу з природничих дисциплін у загальноосвітній школі, можна припустити, що під час проведення уроку із запровадженням колективного навчання найбільш раціонально організовувати навчальні групи із чотирьох п'яти осіб. Такі групи з невеликою кількістю учасників сприяють зручному і швидкому розміщенню учнів, активній діяльності кожного члена групи, розподіл обов'язків. Важливим моментом у створенні навчальних груп є їх склад. Групи мають поєднуватися за навчальними та психологічними можливостями дітей: у групі повинен бути хоча б один сильний учень. Групу слід формувати на основі особистісних переваг учнів, обрати лідера групи, розподілити обов'язки. При створенні груп потрібно брати до уваги психологічну єдність дітей, власні бажання учнів, можливості кожного з учнів для їх успішної спільної діяльності. Консультанта, за товариською згодою, призначає вчитель. Це, зазвичай, успішний у навчанні учень. Робота в навчальних групах будується на принципі рівноправності.

Висновки. У даній статті ми проаналізували колективну форму навчальної діяльності та показали, що колективне навчання має низку переваг, проте його не можна вважати універсальною формою організації навчального процесу взагалі, і проблемного навчання зокрема. Технологія колективного навчання дає позитивні результати за умов виваженого її запровадження та правильного педагогічного керування навчальним процесом.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондар С, Момот Л., Липова Л., Головка М. Перспективні педагогічні технології: Навч. посіб. / За ред. С. Бондар. — Рівне: Тетіс, 2003. — 200 с.
2. Даниленко Л. Інноваційний освітній менеджмент: Навч. посібник. — К.: Главник, 2006. — 144 с.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
4. О. Пометун, Л. Пироженко. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. - Київ. - "Видавництво А.С.К." - 2004
5. Освітні технології: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. Пехоти. —К.: А.С.К., 2001. — 256 с.
6. Пилипенко В., Коваленко О. Особистісно орієнтовані технології в школі. — Х.: Основа, 2007. — 160 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Кіктєва Алла Володимірівна – магістрантка фізики Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Величко Степан Петрович – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізики та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: сучасні інноваційні технології навчання фізики.

ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК НАУКОВО ОБГРУНТОВАНОЇ СИСТЕМИ (ІСТОРИКО- ГЕНЕЗИСНИЙ АСПЕКТ)

Надія ОСТАПЧУК

В цій статті розглядається історія і перспективи розвитку профорієнтаційної роботи в світі і Україні.

Ключові слова: профорієнтація, історичний аспект профорієнтації, професія.

This article deals with the history and prospects of vocational work in the world and Ukraine.

Keywords: career guidance, vocational historical aspect, the profession.

Актуальність дослідження. Економічні реалії сьогодення такі, що вибір професій на рівні з отриманням загальноосвітніх знань є одним з найпріоритетніших завдань навчання учнів в загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ). Орієнтація на професію розглядається учнями тільки з економічної сторони, фінансової вигоди від отриманої професії, без будь-яких інших показників. Переважна більшість школярів, не задумуючись особливо, вже обрали собі професії і здійснюють попередню підготовку до обраної професії. Варто констатувати, що зараз серед досить популярних переважають саме професії з економічною складовою: менеджери, юристи, економісти тощо. На жаль, престиж робітничих професій втрачений, а місць для навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ) технічного профілю майже стільки, скільки і абітурієнтів. Відтак, у кожного бажаючого є можливість отримати вищу освіту за обраним технічним напрямом. Профорієнтаційна робота в школах в останні роки (2002-2012 р.) проводиться на дуже низькому рівні.

Вже декілька десятиліть профорієнтаційна робота серед учнів проводиться не окремим предметом, як це було раніше, а на жаль, основні орієнтири розставляють представники мас-медіа, інтернет тощо. Проблема профорієнтації постає особливо гостро в останні 5 років у зв'язку з поглибленням світової кризи та великим відсотком безробітних, особливо серед молоді.

Основна мета вчителя та школи в цілому надавати професійні орієнтири молоді, навчати теоретичним основам вибору професії, виявити здібності та нахили, допомогти обрати професію за покликанням.